

Література

Вишивана Н.В. Прикметник оцінки у сучасній німецькій мові: автореф. на здобуття наук. ступ. канд. філологіч. наук : 10.02.01 / Н.В. Вишивана. — К.: Вид-во Київ. університету ім. Т. Шевченка, 1999.— 17 с. Гульга Е.В., Розен Е.В. Новое и старое в лексике и грамматике немецкого языка / Е.В. Гульга, Е.В. Розен. — Л.: Просвещение, 1977. — 454 с. Клушина Н.И. Искусство обольщения / Н.И. Клушина // Русская речь. — 2001. — № 4.— С. 42-48. Розен Е.В. Новое в лексике немецкого языка / Е.В. Розен. — М.: Просвещение, 1976. —324 с. Сарбаш Е. Эмотивность как семантический компонент значения слова / Е. Сарбаш // Материалы II итоговой научно-практической конференции преподавателей, 1990. — Мариуполь: МГИ, 2000. — С. 42-48. Ус Ю.Н. Семантические типы цветообозначений современного немецкого и русского языков (на материале текстов рекламы) / Ю.Н. Ус //Актуальні дослідження іноземних мов і літератур: Матеріали міжвузівський науковій конференції молодих учених (13-14 лютого 2003р.). — Донецьк: ДонНУ, 2003. — С. 298-300.

УДК: 803.0-541.2

ДАНИЛОВИЧ О.Д.

(Чернівецький національний університет)

ІНТЕНСИВНІСТЬ СПОЛУЧУВАНІСТІ ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНИХ ГРУП ПРИКМЕТНИКІВ З ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНИМИ ГРУПАМИ ІМЕННИКІВ У НАУКОВОМУ СТИЛІ СУЧАСНОЇ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Стаття присвячена вивченню семантичної сполучуваності прикметників з іменниками у науковому стилі. Розглядаються мовні та позамовні чинники, які впливають на сполучуваність. Особливу увагу приділено впливу функціонального стилю на сполучуваність прикметників з іменниками на семантичному рівні.

Ключові слова: сполучуваність, прикметник, іменник, лексико-семантична група, синтагматичні зв'язки, функціональний стиль.

Данилович О.Д. *Интенсивность сочетаемости лексико-семантических групп прилагательных с лексико-семантическими группами существительных в научном стиле современного английского языка.* Статья посвящена изучению семантической сочетаемости прилагательных с существительными в научном стиле. Рассматриваются лингвистические и экстралингвистические факторы, которые влияют на сочетаемость. Особенное внимание уделяется влиянию функционального стиля на сочетаемость прилагательных с существительными на семантическом уровне.

Ключевые слова: сочетаемость, прилагательное, существительное, лексико-семантическая группа, синтагматические связи, функциональный стиль.

Danylovych O.D. *The intensity of combinability of lexical-semantic groups of adjectives with lexical-semantic groups of nouns in the scientific style of the modern English language.* The article deals with the study of semantic combinability of adjectives with nouns in the scientific style. Linguistic and extralinguistic factors which influence on combinability are considered. A special attention is given to the influence of functional style on combinability of adjectives with nouns on the semantic level.

Key words: combinability, adjective, noun, lexical-semantic group, syntagmatic ties, functional style.

Закріплені у мові синтагматичні зв'язки проявляються та фіксуються як окремі значення слова, кожне з яких характеризується як певними парадигматичними відношеннями, так і особливостями сполучуваності з іншими словами [Шмелев 1973, с. 156]. Вивчення синтагматичних зв'язків та чинників, що впливають на сполучуваність, належать до актуальних задач сучасної лінгвістики.

У лінгвістиці розрізняють три види сполучуваності: семантичну (на рівні підкласу слів); синтаксичну (на рівні класу слів) та лексичну (на рівні окремого слова) [Левицький 1989, с. 37]. Сполучуваність в англійській мові досліджували Б.М. Головін, А.В. Кунін, Є.М. Меднікова, І.А. Зиня, Т.Ю. Князева, В.В. Архелюк, О.В. Мусурівська, в німецькій – В.В. Левицький, М.Д. Степанова, Л.Д. Чеснокова, І.Г. Ольшанський, Г. Хельбіг, у французькій – В.Г. Гак, М.Л. Єрмілова, О.Г. Назарян, у російській – М.Д. Апресян, І.А. Мельчук, А.К. Жолковський, В.В. Морковкін та інші. Проте, незважаючи на детальну розробку цієї проблеми, недослідженою залишається ще сполучуваність лексико-семантичних груп (далі – ЛСГ) прикметників з ЛСГ іменниками у науковому стилі.

Об'єктом дослідження є семантична сполучуваність прикметників з іменниками у науковому стилі, **предметом** дослідження – статистично значущі зв'язки на семантичному рівні.

Метою нашого дослідження є вивчення інтенсивності сполучуваності ЛСГ прикметників з ЛСГ іменників. Реалізація поставленої мети передбачала встановлення та аналіз чинників, які впливають на сполучуваність.

Вірогідність появи слова у тому чи іншому сполученні можна встановити за допомогою дослідження частотності слів у різних вже утворених у мовленні сполученнях. Тому в основі нашого дослідження лежить частота вживання ЛСГ прикметників з ЛСГ іменників з англійських та американських наукових журналів *The SPIE Magazine of Photonics Technologies and Application*, *The Scientific American*, *The Atmospheric Chemistry and Physics*, *The American Spectator*, *The Journal of the American Mathematical Society*, *The Independent Review*, *The Federal Communications Law Journal*, *The Law Journal UK*, *The Journal of English Linguistics*, *The Phonetica*, *The Sign Systems Studies* за період

2001-2007 рр. Матеріалом слугувала суцільна вибірка з наукових статей із різних галузей природничих і гуманітарних дисциплін: фізики, астрономії, хімії, біології, математики, юриспруденції, соціології, лінгвістики, літературознавства загальним обсягом 10100 синтагм.

Оскільки шкала градації тої чи іншої ознаки може бути вивчена та виміряна тільки за допомогою кількісних критеріїв [Левицький 2006, с.191], тому в нашому дослідженні для аналізу отриманих даних використано статистичні методи: критерій χ^2 , який показує наявність чи відсутність зв'язку між ознаками, що спостерігаються та коефіцієнт К, який вказує на силу (інтенсивність) цього зв'язку [Левицький 1989, с. 28]. Ми визначили статистично значущі зв'язки, при яких фактичні частоти істотно перевищують теоретично очікувані на основі критерія χ^2 . Вони будуть стандартними елементами контекстуальних наборів ЛСГ прикметників. Принципи виділення ЛСГ прикметників, ЛСГ іменників та їх перелік наведені у статті [Данилович 2004, с. 99–102].

ЛСГ прикметників „за сферою діяльності” має 5 статистично значущих зв'язків з ЛСГ іменників: а) робота, праця, продукт діяльності ($\chi^2=62,345$; $K=0,079$): *cultural products, sociological investigation*; б) дії, процеси, перетворення, факти, вчинки ($\chi^2=23,969$; $K=0,049$): *parliamentary control, ideological discrimination*; в) частини тіла ($\chi^2=13,956$; $K=0,037$): *human skull, human body*; г) абстракції ($\chi^2=9,893$; $K=0,03$): *scientific value, political culture*; д) люди, пов'язані певними взаємовідносинами ($\chi^2=5,494$; $K=0,023$): *political citizen, commercial producers*.

Ця ЛСГ займає 2 місце за частотою вживання та 1 місце за широтою. Частота вживання – це сукупність зафіксованих в тексті вживань слова або всіх слів, які складають даний підклас [Левицький 1989, с. 64]. Широта сполучуваності виражається певною відносною величиною, яка коливається від 0 до 1, чий показник свідчить про кількість одиниць з якими сполучується той чи інший підклас або слово [Левицький 1989, с. 64]. З 19 синтагматичних зв'язків тільки 5 виявились статистично значущими, що пояснюється лексичним наповненням наукового стилю. В науковому стилі не обходиться без опису дій та процесів, а вони притаманні будь-якій галузі, яка розвивається, вдосконалюється, стимулює прогрес суспільства. Абстрактні поняття також характерні науковому стилю, де різні ідеї, ідеології, проблеми знаходять своє відображення та вирішення в різноманітних сферах науки. В науковому стилі описується здійснена робота, приділяється велика увага процесу виконання роботи, особливо її результатам, продуктам діяльності, які, в свою чергу, спрямовані на практичне їх використання людьми, втілення в життя. Саме на це вказує вживання іменників ЛСГ „люди, пов'язані певними взаємовідносинами”.

2. Зафіксовано значущі зв'язки ЛСГ прикметників „оцінка об'єкту, щодо його вартості, значення, якості та функції” з ЛСГ іменників: а) найменування закладів, будівель, приміщень” ($\chi^2=34,089$; $K=0,058$): *Supreme Court, national academy*; б) матеріали, речовини, зброя ($\chi^2=29,746$; $K=0,054$): *simple amino acids, heavy weapon*; в) абстракції ($\chi^2=22,982$; $K=0,048$): *primary purpose, crucial role*; г) „дії, процеси, перетворення, факти, вчинки” ($\chi^2=21,441$; $K=0,046$): *fruitful discussion, substantial contribution*; д) неживі предмети, речі, механізми, послуги” ($\chi^2=21,111$; $K=0,04$) *good sword, important thing*; е) положення, стан, становище ($\chi^2=15,856$; $K=0,04$): *basic condition, essential tension*; ж) назви організацій, компаній, угруповань ($\chi^2=14,809$; $K=0,038$): *major groups, secret alliance*; з) власні назви, імена, прізвиська ($\chi^2=5,413$; $K=0,02$): *a useful idiot, President Burawoy is clear about his political intentions*.

Не дивно, що ця ЛСГ прикметників налічує стільки синтагматично значущих зв'язків, адже вона займає 3 місце за частотою та ділить 1 місце з ЛСГ „за сферою діяльності” за широтою. Але основна причина не в частоті та широті вживання, а в тому, що характеристика за вартістю, значенням та якістю притаманна будь-якому предмету, події, явищу. Оцінка абстракцій щодо їх значення є необхідною і важливою, так як така інформація робить вислів більш повним, значущим. Спостерігається потреба вказати на суб'єкт виконання дії, звернутися до окремих осіб, а також підкреслити місця, заклади, де ведеться робота, виконуються експерименти, порівнюються результати роботи, на основі яких ведуться подальші пошуки. Характеристика предметів, речей, механізмів за їх значенням, вартістю притаманна науковому стилю, оскільки вони є результатом певних досліджень чи об'єктом експерименту, чи з їх допомогою ведуться спостереження з метою нових відкриттів. Будь-який стан, становище характеризується за своїм значенням, щоб надати об'єктивну оцінку і мати повне уявлення про стан речей. Що стосується ЛСГ іменників „матеріали, речовини, зброя”, то іменники на позначення зброї не були зафіксовані нами у науковому стилі. Матеріали, речовини, характерні для наукового стилю, можуть бути як предметом дослідження, так і засобами для досягнення мети, проведення експерименту тощо.

3. У ЛСГ прикметників „вік, час” були встановлено 3 синтагматично значущих зв'язки з

наступними ЛСГ іменників: а) „відрізки часу, доби, періоду, пори року ($\chi^2=419,319$; $K= 0,204$): *last year, winter months*; б) „явища та поняття суспільно-політичного життя” ($\chi^2=59,648$; $K=0,077$): *modern law, current debates*; в) „робота, праця, продукт діяльності” ($\chi^2=14,312$; $K= 0,038$): *initial scenario, modern novel*. Цікаво відмітити, що ЛСГ іменників „явища та поняття суспільно-політичного життя” утворює статистично значущий зв'язок з ЛСГ прикметників „вік, час” у науковому стилі. Той факт, що такий зв'язок був зафіксований у публіцистичному стилі, не викликав сумніву і сприймався цілком природно [Данилович 2007, с. 38]. Виникає питання: чому ЛСГ іменників „явища та поняття суспільно-політичного життя” утворює стандартний зв'язок у науковому стилі? Якщо ми проаналізуємо об'єм ЛСГ, тобто ті лексичні одиниці (далі – ЛО), які його утворюють, а саме: *debates, regime, laws, discussion, rules, conflict* та інші, то можемо зазначити, що ці ЛО належать до суспільно-політичного життя у публіцистичному стилі, а в науковому стилі вони охоплюють тільки сферу суспільного життя. Політика як окрема галузь життя не береться до уваги в науковому стилі, увага зосереджена в основному на соціальній стороні. А те, що існують свої закони та правила в науці, не є дивним. Дебати, дискусії, полеміки, суперечливість поглядів притаманні не тільки політичному життю, але й науковій сфері.

З ЛСГ іменників „відрізки часу, доби, періоду, пори року” утворюється стандартний зв'язок, який є логічним через сумісність семантичних ознак даної ЛСГ прикметників та ЛСГ іменників. Статистично значущий зв'язок з ЛСГ іменників „робота, праця, продукт діяльності” зумовлюється також мовними чинниками.

4. Вживання прикметників характеристики об'єкту за національною приналежністю відмічено з наступними ЛСГ іменників, що утворюють статистично значущі зв'язки: а) „люди за професією, посадою, родом занять, національністю, проживанням, титулом” ($\chi^2=520,995$; $K= 0,227$): *American readers, French historian*, б) „люди, що пов'язані певними взаємовідносинами” ($\chi^2=70,231$; $K= 0,083$): *Danish tourists, American veterans*; в) „збірні позначення живого” ($\chi^2=135,781$; $K=0,116$): *American army, Russian intelligence*. Характерним є те, що ознака національності приписується живим істотам, які роблять певний вклад у науку, сприяють її розвитку. Національність виділяє людей, яким належить той чи інший винахід, розробка, ідея чи технологія із загальної маси, адже зрозуміло, що одна галузь науки може бути передовою в одній країні і на початковій стадії розвитку в іншій. Статистично значущі зв'язки з ЛСГ іменників „неживі предмети, речі, механізми, послуги” ($\chi^2=206,05$; $K=0,143$) та ЛСГ іменників „найменування закладів, будівель, приміщень” ($\chi^2=72,336$; $K=0,085$) зумовлюються непротивічливістю семантичних ознак між ЛСГ прикметників та ЛСГ іменників, а приписування ознаки національності роблять речення інформативними. Зв'язок з ЛСГ іменників „явища та поняття суспільно-політичного життя” ($\chi^2=25,737$; $K= 0,05$) поняття яких знаходять своє відображення і в науковому стилі, також зумовлений узгодженістю семантичних компонентів.

5. ЛСГ прикметників „форма, об'єм, величина” утворює 4 статистично значущих зв'язки з ЛСГ іменників. Така ознака є однією з перших, за якою характеризується об'єкт. Адже форма, об'єм, величина дає можливість точно уявити об'єкт, приписати йому певні ознаки, які притаманні йому природно, а також вимагає встановлення інших ознак, які характеризуватимуть його з різних сторін. Форма, об'єм, величина може надавати інформацію щодо важливості, значущості об'єкту чи визначати його як особливий, унікальний. Зафіксовано статистично значущі зв'язки вказаної ЛСГ прикметників з такими ЛСГ іменників: а) „кількість, обсяг” ($\chi^2=466, 871$ $K= 0,215$): *large number, enormous amount*; б) „документи, терміни, угоди, програми” ($\chi^2=197, 688$; $K=0,140$): *density is high, whole range*; в) „природні явища” ($\chi^2=129,688$; $K=0,113$): *big bang, the universe is huge*; г) „економічні поняття” ($\chi^2=26,257$; $K= 0,051$): *high costs*. Цікаво відмітити той факт, що в ЛСГ іменників „документи, терміни, угоди, програми” ми зафіксували ЛО, які відносяться тільки до термінів. Звідси ми можемо зазначити, що науковий стиль може впливати на вибір контекстуальних партнерів, адже науковий стиль характеризується своєю термінологічністю. Тобто, відзначаємо вплив позамовного чинника, який зумовлює вживання саме термінів, про що свідчить дуже високий показник χ^2 . Також високий χ^2 ми знаходимо і в синтагматичному зв'язку з ЛСГ іменників „кількість, обсяг”. Те, що визначальну роль в цьому зв'язку відіграють мовні чинники, не залишає сумніву. Решта статистично значущих зв'язків не відрізняється високим показником χ^2 . Їх сила зв'язків та вплив функціонального стилю на міцність зв'язку буде досліджена пізніше.

6. ЛСГ „адміністративні, регіональні, класові розмежування” утворює 2 статистично значущих зв'язки з ЛСГ іменників „явища та поняття суспільно-політичного життя” ($\chi^2=228,35$; $K=0,15$): *civil war, public discourse* та „збірні позначення живого” ($\chi^2=66, 88$; $K=0,081$): *district court, local conference*

що зумовлюється, на нашу думку, сумісністю семантичних компонентів. Вживання цих ЛСГ іменників у науковому стилі пояснюється тим, що ЛО, які входять до ЛСГ „явища та поняття суспільно-політичного життя”, наприклад, *discourse*, *war* та інші, можуть вживатися як в публіцистичному, так і в науковому стилях. Науковий стиль не може бути відгородженим від соціального життя, історії. Так, період „холодної війни” сильно вплинув на науку, на пріоритетний розгляд тих галузей науки, які б сприяли подальшому озброєнню, а значить отриманню більшої влади в світі. В наукових статтях нами були відмічені короткі екскурси в історію та посилання на розвиток певних галузей науки в період „холодної війни”. Тобто, спостерігається вплив не тільки мовних, але й позамовних чинників.

Однією з характеристик ЛСГ „збірні позначення живого” є ознака за регіональним розташуванням, яка вказує на ступінь влади, напр., *court*, чи значущості, охопленням за обсягом території, напр., з іменником *conference*, чи впливу – *organization*, іншими словами, надається певний статус іменникам.

7. ЛСГ „оцінка об'єкту у порівнянні його з ознаками інших предметів” займає 1 місце за широтою сполучуваності. Нами зафіксовано 19 синтагматичних зв'язків, з яких тільки 6 з них виявилися статистично значущими. На нашу думку, тут проявляється вплив не тільки мовних чинників, але й функціонального стилю. Спробуємо дослідити останній при порівнянні різних стилів. Статистично значущі зв'язки утворюються з такими ЛСГ іменників: а) „люди за професією, посадою, родом занять, місцем проживання” ($\chi^2=66,975$; $K=0,08$): *successful scientist*, *normal speakers*; б) „люди взагалі, за віковою, статевою, родинною ознаками” ($\chi^2=7,441$; $K=0,027$): *different people*.

Логічно, що саме ЛСГ, які позначають людей, утворюють статистично значущі зв'язки. Адже люди беруть участь у наукових проектах, розробках, активно обговорюють проблеми, сперечаються, доводять свої точки зору, тому постійно проводиться порівняння та надається оцінка. І як результат діяльності людини, її досвід, нароби втілюються в духовні, інтелектуальні праці, що й підтверджується статистично значущим зв'язком з ЛСГ іменників „робота, праця, продукт діяльності” ($\chi^2=10,829$; $K=0,033$): *faked drawings*, *specific article*. Невелика частота зафіксована у ЛСГ „частини тіла” (18), і тим не менш утворюється статистично значущий зв'язок ($\chi^2=5,1$; $K=0,022$): *similar bone*, *lower jaw*, що зумовлюється мовними причинами, а низький показник частоти спричинений впливом функціонального стилю.

3 ЛСГ іменників „абстракції” величина χ^2 дорівнює 18,514, а K становить 0,043: *ordinary logic*, *radical idea*. Абстрактним поняттям надається оцінка, приписується кваліфікативна ознака, яка відрізняє від тотожних понять, але вона порівнюється за силою своєї ознаки з іншими прикметниками. ЛСГ іменників „положення, стан, становище” ($\chi^2=7,774$; $K=0,028$): *wrong position*, *exceptional circumstances* позначає стан справ, положення після процесів, дій чи природній стан об'єктів, які описуються, порівнюються, і на основі цих порівнянь фіксують зміну стану чи становища, що й стає підґрунтям для висновків.

8. ЛСГ прикметників „за географічним положенням” утворює 3 статистично значущих зв'язки з ЛСГ іменників: а) „природні явища” ($\chi^2=1092,776$; $K=0,329$): *equatorial wind*; б) „географічні об'єкти, адміністративні одиниці” ($\chi^2=649,009$; $K=0,253$): *arctic regions*, *subtropical region*; в) „відрізки часу, доби, періоду, року” ($\chi^2=10,936$; $K=0,033$): *northern winters*, *polar night*. Цілком природньо, що географічні об'єкти, природні явища визначаються за географічним положенням. Така ознака є суттєвою, тому що у випадку її відсутності створюється хаос, плутанина, додаткові труднощі. Тому, щоб уникнути непорозуміння щодо визначення місця об'єкта, вказівка на його розташування в просторі є необхідною. Про це свідчать дуже високі показники $\chi^2=649,009$ з ЛСГ іменників „географічні об'єкти, адміністративні одиниці” та $\chi^2=1092,776$ з ЛСГ іменників „природні явища”.

9. ЛСГ прикметників „інтенсивність, міра” утворює 3 статистично значущих зв'язки з ЛСГ іменників: а) „дії, процеси, перетворення, факти, вчинки” ($\chi^2=50,932$; $K=0,071$): *violent growth*, *gradual change*; б) „природні явища” ($\chi^2=38,203$; $K=0,062$): *intense stream*, *persistent vortex*; в) „робота, праця, продукт діяльності” ($\chi^2=20,509$; $K=0,045$): *systematic investigation*, *everyday work*. Такі показники є закономірними, оскільки ЛСГ іменників „дії, процеси, перетворення, факти, вчинки” вимагає ознаки за інтенсивністю, яка надає інформацію про характер чи частоту проведення роботи, дослідження тощо. Природні явища також мають сему інтенсивності, яка характеризує їх протікання і перебіг. Закономірним є також вживання ЛСГ прикметників „інтенсивність, міра” з ЛСГ іменників „робота, праця, продукт діяльності”, яка характеризується за особливостями протікання дії, інтенсивністю, мірою стосовно шкали нормативних оцінок

10. ЛСГ прикметників „просторова оцінка щодо протяжності, відстані, тривалості” має

статистично значущі зв'язки з 2 ЛСГ іменників: „відрізки часу, доби, періоду, року” ($\chi^2=422,729$; $K=0,205$): *long period, short period* та „дії, процеси, перетворення, факти, вчинки” ($\chi^2=97,582$; $K=0,098$): *continuous movement, long-term changes*. Зв'язки з даними ЛСГ іменників зумовлені передовсім мовними чинниками, а не науковим стилем, тому що надання ознаки протяжності, тривалості денотатам іменників цих ЛСГ є однією з провідних характеристик, а, можливо, й основною для ЛСГ „відрізки часу, доби, періоду, року”, про що свідчить дуже високий показник χ^2 .

12. ЛСГ прикметників „емоційний стан” має статистично значущі зв'язки з ЛСГ іменників, які позначають людей, і це закономірно, оскільки живі істоти мають емоції, передають свої почуття, реагують на процеси в навколишньому середовищі. Те, що ЛСГ іменників, які позначають людей, були зафіксовані в науковому стилі, є закономірним, адже люди творять науку, обмінюються досвідом, стимулюють її прогрес. Характерним є те, що ці ЛСГ іменників містять досить незначну кількість іменників, що, на нашу думку, пояснюється науковим стилем, якому притаманні стриманість емоцій, логічне доведення точки зору. Статистично значущі зв'язки зафіксовано з ЛСГ іменників, що позначають людей взагалі, за віковою, статевою, родинною ознаками ($\chi^2=104,469$; $K=0,102$): *frank people*; людей, що пов'язані певними взаємовідносинами ($\chi^2=57,102$; $K=0,075$): *frank consumer*; людей за професією, посадою, родом занять, місцем проживання ($\chi^2=13,907$; $K=0,037$): *nervous speakers*.

13. ЛСГ прикметників „за складом, матеріалом об'єкту” утворює наступні статистично значущі зв'язки з ЛСГ іменників: а) „природні явища” ($\chi^2=204,753$; $K=0,142$): *water vapour, rain droplets*; б) „матеріали, речовини, зброя” ($\chi^2=187,023$; $K=0,136$): *liquid water, cloud water*. Природні явища потребують конкретизації за своїм складом, щоб чітко представити та відрізнити одне явище від різноманіття інших. Цілком природним є зв'язок з ЛСГ іменників „матеріали, речовини, зброя”, основна характеристика якої є її склад чи матеріал. Тому цей зв'язок зумовлюється як мовними чинниками, так і науковим стилем.

14. ЛСГ прикметників „природний та фізичний стан об'єкту” утворює 4 статистично значущі зв'язки з ЛСГ іменників: а) „збірні позначення живого” ($\chi^2=22,996$; $K=0,048$): *organized intelligence*; б) „положення, стан, становище” ($\chi^2=11,467$; $K=0,034$): *stable state*; в) „робота, праця, продукт діяльності” ($\chi^2=10,808$; $K=0,033$): *published papers, observed dat*; г) „географічні об'єкти, адміністративні одиниці” ($\chi^2=7,913$; $K=0,028$): *unpolluted woodland*. Ця ЛСГ прикметників характеризується тим, що вона описує стан об'єкта, природньо властивий йому чи якого він набуває в результаті певних дій чи процесів, внаслідок яких об'єкт змінює свій первісний стан. Така ознака приписується наведеним ЛСГ іменників. Географічні об'єкти набувають нового стану у результаті людської діяльності. Актуальність цієї проблеми, дослідження та вирішення хвилює багатьох вчених. Термінологічним параметрам також властива характеристика за станом, відсутність якої робить вислів неінформативним, незрозумілим. Що стосується збірних позначень живого, то вони характеризуються за ознакою організованості, готовності, інформативності, тобто за станом, який необхідний для відмінного виконання роботи. Положення, стан, становище описується за ознакою стабільності, нестабільності. ЛЮ, які входять в ЛСГ іменників „робота, праця, продукт діяльності”, характеризуються за станом після спрямування дії на об'єкт.

15. ЛСГ прикметників „риси характеру, звички та інші властивості людини” утворює 1 статистично значущий зв'язок з ЛСГ іменників „люди за професією, посадою, родом занять” ($\chi^2=87,056$; $K=0,093$). Малочастотність цієї ЛСГ іменників та малочисельність зв'язків даної ЛСГ прикметників зумовлюється науковим стилем, який обмежує інформацію щодо рис характеру та звичок людини. Проте така інформація пояснює дії чи ставлення людей до об'єктів.

16. ЛСГ прикметників „поведінка та дії по відношенню до об'єкта” нараховує 3 статистично значущих зв'язки з ЛСГ іменників „явища та поняття суспільно-політичного життя” ($\chi^2=40,025$; $K=0,063$): *friendly states, enemy states, neutral states*. Явища та поняття суспільно-політичного життя характеризуються за ознакою полярності відношень: *дружній, ворожий* та проміжного відношення – *нейтральний*. Цей зв'язок зумовлюється не тільки мовними чинниками, але й позамовними. Мається на увазі період холодної війни, коли поділ країн відбувався за підтриманням тої чи іншої системи розвитку суспільства, тому і наука ділилась на західну та радянську. Такий фактор історії, події в певний проміжок часу наклали свій відбиток на сполучуваність прикметників з іменниками ЛСГ „люди за професією, посадою, родом занять” ($\chi^2=9,389$; $K=0,03$): *devoted spy, upright figures*. Ця ЛСГ нечисельна за своїм об'ємом, підкреслюються риси прямоти, чесності, відданості. ЛСГ іменників „робота, праця, продукт діяльності” ($\chi^2=6,945$; $K=0,026$): *cynical tradition, traditional definitions*, характеризується відношенням до роботи, праці, продукту діяльності, що є природньо. Така ознака

несе кваліфікативну інформацію про роботу чи результат та особистісне ставлення.

18. ЛСГ прикметників „швидкість” має 2 статистично значущих зв'язки з ЛСГ іменників: „дії, процеси, перетворення, факти, вчинки” ($\chi^2=9,988$; $K=0,031$) *rapid succession, rapid inflation, rapid expansion* та „робота, праця, продукт діяльності” ($\chi^2=16,900$; $K=0,041$) *fluent speech, errors are so rare*. Ці зв'язки є закономірними, вони зумовлюються як мовними чинниками, так і науковим стилем.

20. У ЛСГ прикметників „температура” виявлено статистично значущий зв'язок з ЛСГ іменників „природні явища” ($\chi^2=33,943$; $K=0,058$): *hot universe, vortex is colder*. Природні явища характеризуються за однією зі своїх ознак, а саме температурою, тобто семи двох ЛСГ не протистоять одна одній.

21. ЛСГ прикметників „оцінка розумових здібностей людини” утворює 2 статистично значущих зв'язки з ЛСГ іменників: „явища та поняття суспільно-політичного життя” ($\chi^2=38,089$; $K=0,061$): *robust state*; „люди за професією, посадою, родом занять” ($\chi^2=19,769$; $K=0,044$): *clever reader*. Цілком природним є зв'язок з ЛСГ „люди за професією, посадою, родом занять”, адже саме ця категорія іменників виявилась найбільш чисельною порівняно з іншими ЛСГ, які представляють людей. Це, на нашу думку, зумовлюється функціональним стилем, оскільки звертання, дискусії, обговорення точок зору стосується колег тої самої галузі, спеціальності. Факт низької частоти даного зв'язку пояснюється недопустимістю надання оцінної характеристики розуму, некоректності, що і є обмеженням, яке диктується вимогами наукового стилю. З ЛСГ „явища та поняття суспільно-політичного життя” ознака розумових здібностей людини проектується на явища та події, які характеризуються з точки зору їх логічності, правильності.

Виділення стандартних зв'язків для кожної ЛСГ прикметників дало можливість встановити особливості даних зв'язків для наукового стилю. Специфічність сполучуваності прикметників з іменниками на семантичному рівні визначається не тільки мовними та позамовними чинниками, але також і впливом стильового чинника. Особливість впливу останнього буде вивчена нами при порівнянні стандартних зв'язків семантичної сполучуваності у публіцистичному, науковому та художньому стилях.

Література

Данилович О.Д. Кількісні параметри сполучуваності прикметників з іменників в англійській пресі / О.Д. Данилович // Науковий вісник Чернівецького університету: зб. наук. праць / наук. ред. Левицький В.В. – Чернівці : Рута, 2004. – Вип. 206–207 : Германська філологія. – С. 98–112. Данилович О.Д. Інтенсивність сполучуваності лексико-семантичних груп прикметників з лексико-семантичними групами іменників у публіцистичному стилі англійської мови / Оксана Данилович // Нова філологія: зб. наук. праць / голов. ред. Манакін В.М. – Запоріжжя: ЗНУ, 2007. – № 26: Функціонування та лінгвопрагматичне вивчення мовних одиниць. Актуальні питання лінгвістики тексту та дискурсології. – С. 36–43. Левицький В.В. Статистическое изучение лексической семантики / В.В. Левицкий. – Киев: УМК ВО, 1989. – 155 с. Левицький В.В. Семасиология / В.В. Левицкий. – Винница: Нова книга. – 2006. – 512 с. Шмелев Д.Н. Проблемы семантического анализа лексики / Д.Н. Шмелев – М.: Наука, 1973. – 280 с.

УДК 811.111'344'366

ДОВГУН І. М.

(Київський національний лінгвістичний університет)

ПРИНЦИПИ Й ЕТАПИ МОРФОНОЛОГІЧНОГО АНАЛІЗУ

У статті подаються основні принципи й етапи морфонологічного аналізу та показано роль такого дослідження для економного опису всіх морфонологічних чергувань у морфемах. На прикладі сучасної англійської мови проаналізовано такі випадки чергування фонем (при формо- та словотворенні) в корневих морфемах, які містять будь-яку морфонологічну характеристику.

Ключові слова: морфонологічний аналіз, морфонологічне правило, морфема, морф, морфонема.

Довгун І. М. Принципы и этапы морфонологического анализа. В статье рассматриваются основные принципы и этапы морфонологического анализа, а также показано роль такого исследования для экономного описания всех морфонологических чередований в морфемах. На примере современного английского языка проанализированы такие случаи чередования фонем (при формо- и словообразовании) в корневых морфемах, которые имеют всякую морфонологическую характеристику.

Ключевые слова: морфонологический анализ, морфонологическое правило, морфема, морф, морфонема.

Dovgun I. M. The Principles and Stages of the Morphological Analysis. The article deals with the main principles and stages of the morphological analysis. The role of such investigation for the economic description of all morphological alternations in the morphemes is shown. Such cases of the changes of the phonemes in the root morphemes, which have any morphological characteristic, in Modern English are analyzed (in a form and word formation).

Key words: morphological analysis, morphological rule, morpheme, morph, morphoneme.